

UDK 348:282:262.5 VAT. II.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 03/03.

OBLIKOVANJE ZAKONIKA KANONSKOG PRAVA LATINSKE CRKVE PREMA NAUKU I ODLUKAMA II. VATIKANSKOG SABORA

(Uz 20. obljetnicu proglašenja Zakonika iz 1983.
i stupanja na snagu istog Zakonika, te uz 40. obljetnicu osnivanja
Papina povjerenstva za obnovu Zakonika)

Jure BRKAN, Split

Sažetak

U prigodi 40. obljetnice osnivanja Papina povjerenstva za obnovu Crkvenog Zakonika (28. ožujka 1963.) i 20. obljetnice proglašenja Zakonika kanonskoga prava za latinsku Crkvu (25. siječnja 1983.) te stupanja Zakonika iz 1983. na snagu (27. studenoga 1983.), upozorili smo čitatelje koliko je II. vatikanski sabor izvršio utjecaj na oblikovanje kanona iz Zakonika iz 1983. Donijeli smo usporedno kanone i saborske dokumente koji su konkretno utjecali na sadržaj pojedinoga kanona u Zakoniku iz 1983. Od dokumenata II. vat. sabora prihvatili smo one koje je Papinsko vijeće za tumačenje zakonskih tekstova (*Pontificium consilium de legum textibus interpretandis*) donijelo kao izvore za pojedine kanone Zakonika iz 1983. Time smo željeli reljefno ukazati koliki je utjecaj učinio II. vatikanski sabor na Zakonik iz 1983. godine. Ukazali smo da je II. vatikanski sabor najviše utjecao na obnovu Zakonika u II., III., IV. i V. knjizi, dok u I., VI. i VII. knjizi nije imao tako veliki utjecaj, iako je izvršio utjecaj na razdiobu Zakonika, te na drugačije shvaćanje same zakonske legislative iz I., VI. i VII. knjige.

Ključne riječi: Zakonik kanonskog prava, II. vatikanski sabor, utjecaj, oblikovanje, usporedba.

Uvod

Prilike u svijetu, posebno nakon II. svjetskog rata, požurivale su Crkvu da se obnovi i da kaže sebi i svijetu što je ona u stvari. Ona je odgovorila toj dužnosti, posebno u dogmatskoj konstituciji II. vatikanskog sabora, o Crkvi, kada se je Katolička crkva predstavila svijetu kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda. U istoj konstituciji, tj. u »*Lumen gentium*«, o Crkvi, čitamo da je Crkva na II. vatikanskom saboru, nasta-

vila predmet predhodnih crkvenih općih sabora¹. Među predmetima općih crkvenih sabora kroz povijest zapaženo mjesto zauzima briga Crkve da poboljša svoje zakone koji su usmjereni k *spasenju duša*, a to se postizalo i poboljšanjem društvenog života Crkve. Zato je Crkva na II. vaticanskom saboru naglasila važnost društvenog života, u kojem je naglašeno posebno zajedništvo,² kojemu ne mali doprinos daje kanonsko pravo, preko kojega Crkva može poboljšati život svojih vjernika i svoje strukture; bez posebnih zakona nije uopće moguć suživot bilo koje skupnosti, moralne (Katolička crkva i Apostolska Stolica) ili pravne osobe. U tom smislu i crkveno pravo kao i svjetovno pravo ima vlastite strukturalne elemente: *red, pravednost i društvenost*.

Budući da je Crkva u Kristu sakrament Spasenja, a njezin vidljivi znak »Božji narod«, uz sakramente i milosne darove, karizme, Božjem narodu pomažu i crkveni zakoni. Zakoni su najkonkretnija riječ Crkve-Otajstvenog Tijela Kristova – posebne bogočovječne ustanove. Crkveni kanoni su posebni propisi, kao što je i Crkva posebna ustanova jer zakoni trebaju odgovarati napretku kako fizičkih osoba tako i ustanova, pravnih osoba. Crkva je u isto vrijeme, zajedno zajednica vjernika i društvo sastavljeno od krštenih ljudi čiji se suživot osniva na posebnim karizmama i pravnim određenjima. Treba naglasiti da crkveno pravo

¹ U dogmatskoj konstituciji II. vaticanskog sabora »Lumen gentium« (dalje: LG), o Crkvi, u br. 1, čitamo: »(...) ona (Crkva) nastavljaajući predmet predhodnih sabora, namjerava točnije objasniti svojim vjernicima i cijelom svijetu svoju narav i svoju opću misiju. Sadašnje prilike u svijetu požuruju ovu dužnost Crkve (...)« ; Papa Ivan XXIII. na svečanom otvaranju II. vaticanskoga sabora, 11. listopada 1962., između ostaloga je rekao: »Universa Concilia sive viginti Oecumenica sive innumera eaque non parvi pendenda Provincialia et Regionalia quae per succedentia tempora sunt celebrata, manifesto vigorem Ecclesiae Catholicae comprobant et quasi fulgentia lumina in eius annalibus recensentur.« Cit. prema: *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, (dalje: LE) collegit, digesit notisque ornavit **Xaverius Ochoa** in universitate Urbaniana professor, vol. III, *Leges annis 1059-1968. editae, Commentarium pro Religiosis*, Roma, 1972, coll. 4319, br. 3083. Prethodni crkveni sabori su bili izvori, također i za II. vaticanski sabor. To se može tvrditi kada se usporede izvori za pojedine saborske dokumente. Posebno o crkvenim saborima, usp. *Dizionario dei Concili*, diretto da Pietro Palazzini, I, (A-C), Istituto Giovanni XXIII. nella Pontificia Università Lateranense, Città nuova editrice, 1963. U ovoj seriji od 1963. do danas, pod istim naslovom, tiskano je VI. svezaka. Na str. XLII-XLVI. prvoga sveska nabrojene su mnoge kolekcije u kojima se mogu naći izvori za II. vaticanski sabor i za pojedine pravne Zbirke, te Zakonik iz 1917.; usp. *Conciliorum oecumenicorum decreta*, curantibus Josepho Alberigo-Josepho A. Dossetti, Perikle-P. Joannou, Claudio Leonardi- Paulo Prodi, consultante Hubero Jedin, editio tertia, edidit Institutio per le scienze religiose, Bologna, 1973. Na str. XIX-XXI. nabrojeno je mnogo izvora i literature o općim crkvenim saborima.

² Ovdje smo se služili dokumentima II. vaticanskoga sabora: *II Vatikanski koncil*, Dokumenti. Latinski i hrvatski, Kršćanska sadašnjost (dalje: KS), Zagreb, 1970.; usp. *Storia del concilio Vaticano II.*, diretta da Giuseppe Alberigo, vol. 4, Società editrice il Mulino, Bologna, 1999., str. 19-118.

ne stvara suprotnost između ovozemnog i eshatološkog, ono, kao sredstvo služi crkvenoj zajednici, također kao pokazatelj, čak putokaz k *salus animarum* krštenika i svih ljudi jer, naime, crkvena zajednica ima u vidu, također i odnos njenih članova i institucija sa svijetom, tj. Crkva kao zajednica vjere i ljubavi treba preuzimati svoju ulogu i u ljudskoj povijesti. U tome još ne malu pomoć pružaju njeni zakoni koji su, usmjereni k *spasjenju ljudi*: Zato, *lex credendi, lex orandi, lex vivendi ili regula fidei et morum* zahtijevaju neke propise. Za shvatiti crkvene kanone treba vjera u Crkvu: jednu, svetu, katoličku i apostolsku.

Crkveno pravo je uvijek u razvoju. Iako se ono običava mijenjati, ono ni u kakvom slučaju nije u kontradikciji »između sada« i onoga nadolazećeg »ne još«; treba imati u vidu staru izreku: *ubi societas, ibi ius*. Ta zajednica (*societas*) podliježe promjenama kao što je, uostalom, čovjek i njegove institucije podložan promjenama, ovisno o mjestu i vremenu i mentalitetu. Povijest nas uči da je vidljivo u Crkvi, njena pojavnost, njen vidljivi organizam podložan je pravnoj evoluciji; ustanove koje su čisto crkvenoga prava uvijek se usavršavaju i time obnavljaju. Posebno se to može tvrditi kada usporedimo Zakonik iz 1983. kojega možemo nazvati Zakonik II. vatikanskoga sabora na kojega su dokumenti II. vatikanskoga sabora odigrali presudnu ulogu da Zakonik i pojedini kanoni izgledaju ovako. Ivan Pavao II. u apostolskoj konstituciji kojom je proglasio Zakonik kanonskoga prava 25. siječnja 1983. između ostalog, iz vatikanske palače piše: »Časnoj braći kardinalima, nadbiskupima, biskupima, prezbiterima, đakonima i ostalim članovima Božjega naroda«: »*Zakone svete stege* (*sacrae disciplinae leges*) običavala je Katolička crkva tijekom stoljeća mijenjati i obnavljati da bi se oni, uvijek tako da se sačuva vjernost božanskom Utemeljitelju, prikladno uskladili sa spasenjskim poslanjem koje joj je povjereno.«³

Teološko mjesto crkvenog prava nalazimo u *Lumen gentium*, br. 8. gdje se kaže da je Crkvena zajednica i vidljiva i nevidljiva stvarnost. »Sliku Crkve – *Imago Ecclesiae*« II. vatikanskog sabora, zakonodavac je, pravnim jezikom, pretočio u Zakonik iz 1983. Tu je sliku Crkve zakonodavac konkretizirao i pravno primijenio na »Božji narod«, na crkvene fizičke osobe vjernike – i na moralnu osobu Crkvu, i na crkvene institucije (kan. 113), što reljefno svjedoči II. knjiga Zakonika kanonskoga prava iz 1983. godine.

Da bi se poboljšao ili obnovio život same Crkve, izmjenio se njen Zakonik iz 1917. godine,⁴ u smislu usklađivanja crkvene stege sa spasenjskim poslanjem

³ »*Sacrae disciplinae leges*«, u: *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila-Zagreb, 1996., str. XXIII.

⁴ Usp. *Codex Iuris Canonici*, Pii X P. M. iussu digestus, Benedicti Pape XV auctoritate promulgatus, U: *Acta Apostolicae Sedis* (dalje: AAS), 9(1917.), pars. II.

koje je Gospodin Isus Krist povjerio svojoj Crkvi. U tom smislu je papa Ivan XXIII. odredio da se najprije održi Rimski Sinod i II. vatikanski sabor kako bio se uspješnije obnovio Zakonik kanonskoga prava i Crkva ostala vjerna svome Utemeljitelju.

Rimski Sinod je održan, II. vatikanski sabor je sretno završio, nakon toga je obnovljen i Zakonik kanonskoga prava, jer je, naime, i za kanonsko pravo, kao i za svjetovno pravo, potreban neki proces. Tj. i Zakonik iz 1983. ima: a) *genetički momenat*: redakciju i proglašenje; b) *djelotvorni momenat*: vršenje, nametanje i ukidanje.

Prošlo je 20 godina od proglašenja Zakonika iz 1983.⁵ Da bi taj čin zakonodavac izvršio, trebala je prije biti veoma zahtjevna redakcija koju su razni stručnjaci uspješno priveli kraju. Radi toga ćemo u ovom članku posebno govoriti o genetičkom momentu kanonskoga prava.

Treba naglasiti da i Crkva ima svoju pravnost, o kojoj se ne može zadovoljavajuće govoriti, odnosno tu pravost Crkve ne može se uopće shvatiti ako Crkvu ne promatramo kao posebnu bogočovječnu ustanovu; govor o pravosti u Crkvi uključuje kako njenu institucionalnu dimenziju, tako i Crkvu koja je sakrament spasenja za sve ljude, a sačinjavaju je svi »vjernici koji su, – krštenjem pritetelovljeni Kristu, – sazdana u Božji narod (...) i pozvani da, svatko prema svojem položaju, vrši poslanje koje je Bog povjerio Crkvi da ga ispuni u svijetu« (kan. 204, § 1)⁶. U Zakoniku iz 1983. dalje čitamo: »Ta Crkva, na ovom svijetu sazdana i uređena kao društvo (ut *societas constituta et ordinata*), opstoji u Katoličkoj Crkvi kojom upravlja Petrov nasljednik i biskupi s njim u zajedništvu« (kan. 204, § 2).⁷

Drugi vatikanski sabor nas uči: »Po gotovo istom uvjerenju vjernika i nevjernika sve na zemlji treba biti uređeno prema čovjeku kao svom središtu i vrhuncu« (GS, br. 12). U istoj Konstituciji II. vatikanski sabor naučava: »Čovjek je po svojoj najdubljoj naravi društveno biće (*ens sociale*) i bez odnosa s drugima ne može ni živjeti ni razviti svoje sposobnosti« (GS, br. 12). Čovjek kao »poziv«, a ne samo »neka datost« ima prava i obveze nesmetano i razvijati se u društvu. Da bi nesmetano, bilo od drugog čovjeka ili neke zajednice, čovjek mogao izvršiti svoj poziv, trebaju mu neke norme suživota. Vjernikovo je

⁵ Usp. *Codex Iuris Canonici, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, u: AAS 75(1983.), Pars II. Ovaj je Zakonik preveden i izdan u izdanju Glasa Koncila, dvojezično: hrvatski i latinski, godine 1988. i 1996. s izvorima.

⁶ Usp. LG, 9-17, 31, 34-36; usp. Dekret II. vatikanskog sabora »*Apostolicam actuositatem*« o apostolatu laika (dalje: AA), br. 2, 6, 7, 9, 10.

⁷ Usp. LG 8, 9, 14, 22, 38; Pastoralna konstitucija »*Gaudium et spes*« (dalje: GS), o Crkvi u suvremenom svijetu, br. 40.

pravo i obveza da poduzme sav nužni mar da se ostvari u Crkvi. To ne bi u potpunosti mogao bez sredstava kao što su to zakoni. Vidljivi znak Crkve – sakramenta spasenja – »Božji narod«, ne bi mogao u potpunosti svjedočiti u ovom svijetu za Krista i crkvene vrijednosti koje su usmjerene k spasenju ljudi (*salus animarum*) bez kanonskoga prava, koje pomaže mirnom suživotu, tj. napretku i čovjeka (pojedinaca) i krštenih ljudi (zajedništvo). U zajednici koju je Isus Krist ustanovio na ovom svijetu, Crkvi kao zajednici života, ljubavi i istine (usp. LG 9), ne malu pomoć čovjeku pružaju kanoni Zakonika katoličke Crkve. Zato treba imati u vidu da Crkvu kao zajednicu sačinjavaju kršteni ljudi – krštene osobe, koje žive na ovome svijetu kao znak, i da oni tvore crkveno zajedništvo, »Božji narod«.

Kao posebna zajednica, Crkva je na ovome svijetu, posebno zajedništvo, »sui generis« i kao božansko-ljudska ustanova u kojoj se život odvija kao »život u Isusu Kristu« (Rim 6, 23), gdje i zakoni pomažu njezinu životu, ljubavi i istini. Zakoni štite i zajednicu i pojedinca. Podsjećam da je već Rimski pravnik *Ulpianus* napisao: »Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere. Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia.«⁸

U Crkvi, kao vidljivoj zajednici, kanonsko pravo, između ostalog, ima istu ulogu: *pošteno živjeti, drugome ne smetati, te svakome dati njegovo*. U Kristovoj Crkvi, kao i u njenim manjim zajednicama, kanonsko pravo je imalo i danas ima *izgrađujuću* ulogu. Kristova Crkva (moralna osoba: kan. 113, § 1), kao i njezine manje zajednice (pravne osobe: kan. 113, § 2) struktuirana je i djeluje kroz svoju povijest na temelju: Sv. Pisma, Tradicije, te prema kanonima općih i partikularnih sabora i sinoda, koji su malo po malo postajali najvažniji izvori za pravne Zbirke kao i za Crkvene Zakonike kanonskoga prava, posebno za Zakonik kanonskoga prava latinske Crkve o kojemu je ovdje riječ. Kroz povijest Crkve, pojedini kanoni iz općih i partikularnih sabora i sinoda, sakupljeni su u posebne pravne Zbirke, tako da kanoni koji se nalaze u pravnim Zbirkama, najvažniji su izvori za Zakonik iz 1917. godine, koji je ne mali utjecaj imao na Zakonik iz 1983. godine. Kada je govor o oblikovanju crkvenih Zakonika iz 1917. i onom iz 1983. ne može se ne spomeniti šest pravnih Zbirki koje kanonisti i povjesničari nazivaju *klasičnim pravom Katoličke crkve*.⁹

⁸ *Ulpianus*, D. 1, 1, 10.

⁹ *Corpus iuris canonici* ima šest knjiga:

1. Decretum Gratiani;
2. Decretales Gregorii IX;
3. Liber Sextus decretalium Bonifatium VIII;
4. Clementinae;

Naglašavamo da su na oblikovanje Zakonika iz 1917. godine ne mali utjecaj izvršili: *Tridentinski sabor*, *I. vatikanski sabor*, te razne *papinske odredbe*;¹⁰ na oblikovanje Zakonika iz 1983. veliki je utjecaj izvrši Zakonik iz 1917., te kano-nistika, kanonska tradicija, dokumenti II. vatikanskog sabora i posaborski dokumenti¹¹ što u ovome radu želimo posebno naglasiti.

5. Extravagantes Joannis XXII;

6. Extravagantes Communes.

Corpus iuris canonici, kao Zbirka nije autentična Zbirka. Ta se Zbirka nalazi u obliku kakav je dao papa Grgur XIII. *Corpus iuris canonici* koji danas upotrebljavamo u crkveno-pravnoj znanosti i školama je izdanje: Editio Lipsiensis secunda post Aemilius Ludovici Richteri curas ad librorum manu scriptorum et editionis Romanae fidem recognovit et adnotationes critica instruxit AEMILIUS FRIEDBERG, pars prior: *Decretum magistri Gratiani* i pars secunda: *Decretalium Collectiones*, Akademische druck-U. Verlagsanstalt, Graz, 1959. U istočnim crkvama su najvažnije zbirke »Syntagma Canonum ili Corpus Canonum Orientale grčke crkve« (Usp. *Praefatio* za Zakonik iz 1983.). Usp. B. KURTSCHIED, *Historia iuris canonici. Historia institutorum ab Ecclesiae fundatione usque ad Gratianum*, Reimpressio, Officium libri catholici-Catholic Book Agency, Romae 1951; J. GAUDEMET, *Storia del diritto canonico*, Edizioni san Paolo, Cinisello Balsamo (Milano), 1998. (prijevod s francuskog: Alessandra Ruzzon i Tiziano Vanzetto). Originalni naslov: *Église et Cité. Histoire du droit canonique*, Pazon, 1994. Dokumenti II. vat. sabora spominju Zakonik iz 1917.: LG 22, 23, 25, 37; OT 7; OE 14; DH 10; PO 7.

¹⁰ Usp. 1. *Kanone i dekrete Tridentinskoga sabora* (1745-1563); 2. *Odluke I. vatikanskog sabora* (1869-1870); 3. *Bularia*, tj. Zbirke akta pojedinih papa. One sadrže Zbirke raznih papa. Prvi svezak Benedikta XIV. proglašen je autentičnim; 4. Zbirke saborskih rješenja mnogo su utjecale na oblikovanje kanona Zakonika iz 1917. godine; 5. Posebno ovdje treba naglasiti *Acta Romanorum Pontificum* koje sadrže akta rimskih papa od Grgura XVI. do Pija X; 6. *Zakonska rješenja i odluke koje se nalaze u Acta Apostolicae Sedis (dalje AAS)*. To je službeno glasilo Svete Stolice od 1909. godine. Crkveni dokumenti koji se nalaze u AAS su za izučavanje kanonskoga prava najvažnija Zbirka. U stvari AAS je posebna Zbirka od 1909. tako da brojevi AAS sačinjavaju najvažniju Zbirku crkvenih propisa; 7. Zbirke rješenja raznih Kongregacija; 8. Zbirke presuda rimske Rote. Presude rimske Rote mnogo utječu na crkveno sudstvo; 9. Crkvene dokumente nakon Zakonika iz 1917. sakupio je XAVERIUS OCHOA, u: *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. I.-VI, Commentarium pro religiosus, Roma, 1966. sl. Crkvene zakone koji su izišli nakon 1917. nastavio je izdavati kao pravnu Zbirku: ANDRÈS GUTIERREZ, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. VII. sl. Ed. iuridica, Roma, 1994. sl. Upozoravamo čitaoce na *Enchiridion Vaticanum*. Documenti ufficiali della Santa Sede, testo ufficiale e versione italiana, Edizioni Dehoniane Bologna, vol. I. 1976. sl. To su službeni crkveni dokumenti II. vatikanskog sabora i posaborski dokumenti koji još izlaze dvojezično (latinski-talijanski) u istoj seriji neprekinuto.

¹¹ U tu tvrdnju se možemo lako uvjeriti ako usporedimo drugi dio ovoga našega rada. Usp. *La nuova legislazione canonica*. Corso sul Nuovo Codice di Diritto canonico 14-25 febraio 1983., (dalje: *La nuova legislazione canonica*), Pontificia Università Urbaniana, Roma, 1983., posebno vidi str. 52 sl.

I. dio

UTJECAJ II. VATIKANSKOG SABORA NA OBLIKOVANJE ZAKONIKA
KANONSKOG PRAVA IZ 1983.

Proučavajući pravne Zbirke možemo se lako uvjeriti da su Opći i partikularni crkveni sabori i sinode¹² kroz crkvenu povijest bili najvažniji izvori za crkveno-pravne Zbirke, posebno za Zakonike iz 1917. i 1983. godine. Posebno su Opći i partikularni crkveni Sabori utjecali na formiranje crkvenih kanona i ustanova. Ukratko, Opći i pokrajinski sabori i sinode, uz »Acta papa«, najvažniji su pravni izvori za prvi Zakonik kanonskoga prava iz 1917. godine.¹³

Što se tiče Zakonika iz 1983., može se s pravom reći da su II. vatikanski sabor, uz Zakonik iz 1917. godine, crkvene dokumente nakon Zakonika iz 1917. i posaborske dokumente, najvažniji njegovi izvori. Ti su izvori i te kako utjecali na oblikovanje Zakonika iz 1983. godine. Što se tiče II. vatikanskog sabora, Katolička crkva je u tom općem Saboru objavila cijelom svijetu svoju narav i svoju sliku (usp. LG 1). Svi dokumenti II. vatikanskoga sabora, koje u ovom radu spo-

¹² Mnogi su se partikularni sabori i sinode slavili, također i u našim krajevima. Usp. V. BLAŽEVIĆ, *Concilia et Synodi in territorio hodiernae Jugoslaviae celebrata* (pars dissertationis), Vicentiae, 1967. Vidi izvore i literaturu na str. VII–XVI; usp. »Sabori i Sinode u Splitskoj nadbiskupiji«, u: *Crkva danas i sutra*. Akti 55. splitske Sinode »različiti su darovi ali je isti Duh«, Crkva u Svijetu, Split, 1988., str. 23–36. Na str. 23. čitamo: »Pastiri ove Crkve bili su svjesni svoje odgovornosti pred Bogom i poviješću i zato su nastojali zajedno sa svojim suradnicima, svećenicima i biskupima drugih biskupija, pronaći rješenja za rast vjere, učvršćenje morala i discipline klera i naroda. Znamo za 26. nacionalnih ili pokrajinskih sabora i 28 biskupijskih sinoda, a vjerojatno ih je bilo i više, ali su spomen na njih prekrile nevolje naše povijesti, a njihovi dokumenti nestali da se više nikada ne nađu.«

¹³ Usp. P. GASPARRI – J. SEREDI, *Codicis iuris canonici fontes*, IX. svezaka, Romae, 1923–1939; *Canones et decreta sacrosancti Concilii Tridentini* itd., Romae 1843.; Usp. M. BRLEK, »De momento conciliorum pro iuris Ecclesiae formatione«, u: *Antonianum*, 38(1963), br. 1, str. 50–86; BRLEK, »Il Concilio Vaticano II. Che cosa è e come si prepara il grande evento«, u: *Vita Minorum* 31(1960) str. 304–328; BRLEK, »Il Vaticano II. e il problema dell'aggiornamento del Codice«, u: posebni otisak (estratto) iz *Vita Minorum* 33(1963), br. 2. i 4., 113–143. Na str. 142. čitamo: »L'importanza del Concilio Vaticano II per la formazione del diritto della Chiesa dipende dalle decisioni del Concilio; dalle interpretazioni; dai commenti e dai comenti e dalla propagazione e divulgazione delle decisioni, dei canoni, o dei canoni basati sulle decisioni del Concilio; dipende da tutti i fedeli pronti a mettere in pratica le decisioni, e la legislazione fondata sulle decisioni. Soltanto così il Concilio Ecumenico Vaticano II potrà diventare vivo ed operante, efficace e benedetto, decisivo per il diritto della Chiesa. (...)«.

Prema *Zakoniku* iz 1983., kan. 337, § 1. »Vlast nad općom Crkvom Biskupski zbor na svečan način vrši na općem saboru«; usp. *Zakonik* iz 1917. kan. 228; LG 22, 25; CD 4.

U *Zakoniku* iz 1983., u kan. 341, § 1, čitamo: »Odluke općeg sabora nemaju obvezne snage, osim ako ih zajedno sa saborskim ocima rimski prvosvećenik odobri, potvrdi i naredi da se proglaše.« Usp. *Zakonik* iz 1917., kan. 222 § 2, 227; LG 22.

minjemo, svaki na svoj način, utjecali su na sliku Crkve kakva je prikazana u Zakoniku kanonskoga prava latinske Crkve.¹⁴ Narav i sliku Crkve iz II. vaticanskoga sabora, uz mnogo napora, pravnim jezikom, po načelima nomotehnike, prikazao je, također i Crkveni zakonodavac u redakciji Zakonika iz 1983. Tu tvrdnju možemo opravdati kada uzmemo u ruke Zakonik kanonskoga prava za latinsku Crkvu iz 1983. i pomno pročitatmo pojedine knjige, te većinu kanona iz Zakonika iz 1983. (I-VII).¹⁵

Budući da je pravo, govoreći općenito »iusti atque iniusti scientia«¹⁶, mi ovdje još dodajemo da je crkveno pravo (kanonsko pravo) konkretno pravo jedne posebne Bogo-čovječne ustanove »Moralne osobe«,¹⁷ Katoličke Crkve latinskog obreda; ono je također »znanost«, disciplina koja služi kao posebno sredstvo Crkvi, posebno Božjem narodu, koji je vidljivi znak Crkve kao sakramenta. Kanonsko pravo na neki način pomaže vjernicima da dobiju nevidljivu milost, ono uvelike pomaže »Božjem narodu«, kao posebno sredstvo, i službi crkvenoj zajednici u cjelini – »*societas fidelium*«, te crkvenim fizičkim i pravnim osobama pojedinačno. Kanonsko pravo pomaže Crkvi da preko svojih institucija, pa i pravnim jezikom, tj. na pravni način, pronosi »istinu o čovjeku«, onu istu istinu koju je čovječanstvu objavio Bogo-čovjek – Isus Krist. Služeći se, također i kanonskim pravom, Crkveno učiteljstvo prenosi svojim vjernicima i čovječanstvu

¹⁴ Kratice dokumenata II. vaticanskoga sabora koje još nismo spomenuli u ovome radu:

AG = Ad gentes (Dekret o misdijskoj djelatnosti Crkve)

CD = Christus Dominus (Dekret o pastirskoj službi biskupa)

DH = Dignitatis humanae (Deklaracija o vjerskoj slobodi)

DV = Dei Verbum (Konstitucija o božanskoj objavi)

GE = Gravissimum educationis (Deklaracija o kršćanskom odgoju)

IM = Inter mirifica (Dekret o sredstvima javnog saobraćaja)

NA = Nostra aetate (Deklaracija o odnosima Crkve s nekršćanskim religijama)

OE = Orientalium Ecclesiarum (Konstitucija o istočnim katoličkim Crkvama)

OT = Optatam totius (Dekret o svećeničkom odgoju i obrazovanju)

nep. = Nota explicativa koja razjašnjava tekst u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi »Lumen gentium«

PC = Perfectae caritatis (Dekret o obnovi redovništva)

PO = Presbyterorum ordinis (Dekret o službi i životu svećenika)

SC = Sacrosanctum Concilium (Konstitucija o liturgiji)

UR = Unitatis redintegratio (Dekret o ekumenizmu)

¹⁵ Usp. Pontificia commissio Codici Iuris Canonici authentice interpretando. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus*, Libreria editrice vaticana, 1989.

¹⁶ Usp. *Ulpianus*, D 1, 1, 10, 2: »Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia«; *Iustiniani Institutiones*, I, 1: »Iuris prudentia est divinarum atque humanarum notitia, iusti atque iniusti scientia.«

¹⁷ Zakonik iz 1983., kan. 113, § 1: »Katolička Crkva i Apostolska Stolica imaju svojstvo moralne osobe po samoj božanskoj uredbi.« Usp. J. BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Bogoslovna biblioteka, knj. 24, Makarska, 1997., str. 196, sl.

vjeru u vječne vrijednosti, uređuje miran suživot članova, te uređuje odnose: vjernik i vjernik; vjernik i pravna osoba, pravna osoba i pravna osoba, pravna osoba i Crkva (moralna osoba) i obratno; pravo uređuje prava i obveze svojih članova (udova). II. vatikanski sabor je izvršio umnogome utjecaj na Zakonik iz 1983. te obnovio lice Crkve, posebno kada su u pitanju prava i obveze vjernika laika u Crkvi¹⁸. Svi zakoni u Crkvi trebaju imati pred očima *kanonsku pravičnost* i *spasenje duša*, »koje u Crkvi mora uvijek biti vrhovni zakon« (kan. 1752).¹⁹

Sveti otac papa, Ivan Pavao II. kao učitelj i vrhovni crkveni zakonodavac, u činu samog proglašenja Zakonika kanonskoga prava za latinsku Crkvu (25. siječnja 1983.) zahtijeva da se opći zakoni sadržani u Zakoniku iz 1983. vjerno obdržavaju. Između ostaloga, papa je napisao i ovo: »vrhovnom vlašću koju posjedujemo, ovom Našom konstitucijom koja će u buduće vrijediti proglašavamo sadašnji Zakonik tako kako je uređen i obnovljen, naređujemo da u buduće ima snagu zakona za svu latinsku Crkvu i predajemo ga na čuvanje i brigu svim onima kojih se tiče da bude obdržavan. (...) Potičemo sve ljubljene sinove da obdržavaju navedene zapovijedi iskreno i dragovoljno s nadom da će u Crkvi procvijetati obnovljena stega i da će se zbog toga sve više i više unapređivati spasenje duša, uz pomoć Blažene Djevice Marije, Majke Crkve. Dano u Rimu, dana 25. siječnja godine 1983. u vatikanskoj palači pete godine Našega papinstva. Ivan Pavao PP. II.«²⁰

Možemo reći da se nakon 27. studenoga 1983., datumom stupanja na snagu Zakonika iz 1983. prestalo s nagađanjima kakva su bila prije 1983., tj. nakon II. vatikanskoga sabora. Vrijeme nakon II. vat. sabora bilo je vrijeme rađanja mnogih ustanova u Crkvi. Te je stvarnosti trebalo strukturirati i ozakoniti, i zato su kroz to vrijeme proglašavani mnogi provedbeni dokumenti koji su, s pravom to možemo tvrditi, umnogome utjecali na ovakav Zakonik iz 1983. Ti dokumenti su, uz dokumente II. vatikanskoga sabora, Zakonik iz 1917., te Crkvena tradicija, uz mudro i razborito vrednovanje znakova vremena najutjecajniji čimbenici oblikovanja Zakonika iz 1983. godine.

¹⁸ Usp. *Storia del concilio Vaticano II.*, diretta da Giuseppe Alberigo, vol. 4, Società editrice il Mulino, Bologna, 1999., str. 259-291; J. DELIĆ, »Prava i dužnosti vjernika laika«, u: *Bogoslovska Smotra*, 54(1984), br. 2-3, str. 404-413; G. DELLA TORRE, »I laici«, u: *La nuova legislazione canonica*, Roma, 1983.; V. BLAŽEVIĆ, »Recepcija smjernica II. vatikanskog sabora o laicima u Zakoniku kanonskog prava«, u: *Bogoslovska Smotra* 57(1987), br. 3-4, str. 225-239.

¹⁹ Usp. *La nuova legislazione canonica*, str. 243-260; usporedi predavanje koje sam održao na Pastoralnom tečaju u Splitu 25. lipnja 1984. godine: J. BRKAN, »Pastoralni ciljevi i tematika novog Kodeksa«, u: *Služba Božja* 24(1984), br. 3, str. 235-248, posebno str. 243-245.

²⁰ Apostolska konstitucija pape Ivana Pavla II. od 25. siječnja 1983. »Sacrae disciplinae leges«.

Ove se godine (2003.) sjećamo, najmanje triju važnih obljetnica za crkveno-pravnu znanost i crkvenu disciplinu: 1) 40. godišnjice ustanovljenja prvog Papinskog povjerenstva za obnovu Zakonika (28. ožujka 1963.), i 2) 20. godišnjica od proglašenja novog Zakonika kanonskoga prava (25. siječnja 1983. – 25. siječnja 2003.)²¹, 3) stupanje na snagu Zakonika iz 1983., na prvu Nedjelju došašća (27. studenoga 1983.). Rečene su nas obljetnice potakle da napišemo ovaj rad.

Veliki reformator Crkve XX. stoljeća, Papa Ivan XXIII., da bi se uopće mogla izvesti zakonodavna reforma Crkve, već je prije najavio dvije druge stvarnosti (25. siječnja 1959.) koje su se uspješno završile: održana je Prva Rimski Sinoda i II. vatikanski sabor, da bi se onda moglo pristupiti obnovi crkvenog Zakonika. Mukotrpan je bio rad na obnovi Zakonika u kojemu je zakonodavac, koliko dopušta crkveno-pravna znanost, crkveno-pravnim jezikom, čitajući inteligentno znakove vremena, izrazio ideje i odredbe II. vatikanskog sabora. Proglašenjem Zakonika (25. siječnja 1983.), zakonodavac je želio da ono što papa zapovijeda članovi vidljive Crkve i udovi otajstvenoga Tijela trebaju primijeniti u naučavanju i konkretnom životu, jer je kanonsko pravo najkonkretniji govor Crkve našega vremena. Ono kao sredstvo pomaže da Crkvena zajednica, Božji narod, živi u skladu i da katolici, kao pojednici i Katolička crkva i njene strukture svjedoče ono što bi Isus Krist radio upravo danas. Kristov danas je uvijek, i ta nas svijest mora uvijek podsjećati na onaj usklik na misi: »Tvoju smrt, Gospodine naviještamo, tvoje uskrsnuće slavimo, tvoj slavni dolazak iščekujemo«.

1. Najava obnove Zakonika

Papa Ivan XXIII. u svojstvu Rimskog biskupa i Pastira sveopće Crkve, te zakonodavca opće Crkve, u svečanom nagovoru kardinalima u Rimu, 25. siječnja 1959. u benediktinskom samostanu sv. Pavao van Rimskih zidina, poslije svečane mise, koju je slavio u Ostijskoj patrijarhalnoj bazilici, najavio je tri velika događaja, preko kojih je odredio obnovu, odnosno podanašljenje Crkve

²¹ U prigodi desete godišnjice Papino povjerenstvo za autentično tumačenje tekstova Zakonika, od 19.-24. travnja 1993. organiziralo je međunarodni Simpozij u Vatikanu. Akti s toga Simpozija imaju 1320 stranica i tiskani su u posebnom svesku: *Ius in vita et in missione Ecclesiae. Acta symposii internationalis iuris canonici occurrente X anniversario promulgationis Codicis iuris canonici diebus 19-24 aprilis 1993 in civitate Vaticana celebrati*, Libreria editrice Vaticana, 1994.

usmjereno *dobru duša* (bonum animarum): 1. slavljenje Prve Rimske Sinode²², 2. slavljenje II. vatikanskog sabora²³ i 3. obnovu Zakonika kanonskoga prava.²⁴

2. Početak obnove Zakonika

Povijest ljudske osobe i društva isprepletena je raznim iskustvima, u koje spada i pravno iskustvo. Pravni propisi i život prema njima veoma su važni i u povijesti Kristove Crkve, koja je izgrađena, također, i pomoću kanonskog prava, koje joj služi radi uređenja reda pravednosti između njenih članova (udova), koja je sakramentat spasenja. U crkvenoj stvarnosti kanonsko pravo ima povezujuću ulogu, tj. ono je radi povezivanja vjernika međusobno i s Bogom, rekli bismo u ljudskoj i božanskoj stvarnosti. Temeljna su načela kanonskog uređenja Crkve: 1. sakramentalno načelo; 2. personalističko načelo; 3. zajedničarsko načelo; 4. načelo supsidijarnosti. Posebno je načelo supsidijarnosti bilo jedno od deset načela pri izradi novoga Zakonika. Razni statuti pojedinih pravnih osoba uglavnom su plod uređenja Crkve i njenih pravnih osoba na temelju načela supsidijarnosti, itd.²⁵

Nakon I. svjetskog rata, a posebno poslije II. svjetskog rata mnoge su se stvari promijenile i u Crkvi i u svjetovnom društvu. Stoga se osjetila potreba obnove crkvenog Zakonika, jer je onaj iz 1917. bio prvi *autentični, opći, jedini, eskluzivni* crkveni Zakonik u njenoj povijesti. Crkva se našla u novim okolnostima; papa Ivan XXIII. inteligentno je pročitao znakove vremena te najavio obnovu Zakonika (25. siječnja 1959.).

Što je papa najavio, to se izvršilo. Išlo je naoko sporo, ali učinkovito. Za 20 godina održana je Prva Rimska Sinoda, održan je II. vatikanski Sabor i obnovljen Zakonik kanonskoga prava latinske Crkve (kan. 1). Obnova Zakonika započela je već za vrijeme zasjedanja II. vatikanskog sabora (11. 10. 1962. – 8. 12. 1965.), tj. papa Ivan XXIII. je ustanovio 28. ožujka 1963. Papinsko povjerenstvo

²² AAS 51(1959), str. 68; usp. *Primo Sinodo Romano* A.D. MCMLX, Vaticano 1961.

²³ Usp. AAS 51(1959), str. 65–69; *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, collegit, digessit notisque ornavit Xaverius Ochoa in universitate Urbaniana professor, volumen III. *Leges annis 1959–1968 editae* (dalje L. E.), *Commentarium pro Religiosis*, Roma, 1972, br. 2899 (sic!). coll., coll. 3919). Tu treba stati br. 2799). »Venerabili Fratelli e Diletti Figli Nostri! Pronunciamo innanzi a voi, certo tremando un poco di commozione, ma insieme con umile risolutezza di proposito, il nome e la proposta della duplice celebrazione: di un Sinodo Diocesano per l'Urbe, e di un Concilio Ecumenico per la Chiesa universale.«; Usp. *Storia del concilio Vaticano II*, diretta da Giuseppe Alberigo, vol. 1, Società editrice il Mulino, Bologna, 1995., str. 9–12, 19–70.

²⁴ Ivan XXIII. najavio je, također i treći događaja, te je rekao: »Esse condurrano felicemente all'auspicato e atteso aggiornamento del Codice di Diritto canonico ... La prossima promulgazione de Codice di Diritto Orientale ci dà il preannuncio di questi avvenimenti.« (LE, br. 2899 (sic!).

²⁵ Usp. N. ŠKALABRIN, *Uvod u kanonsko pravo*, Đakovo, 1994.

za obnovu Zakonika kanonskoga prava. Prvi je predsjednik bio kard. Petar Ciriaci, tajnik preč. g. Jakov Violardo.

Čitamo u »Praefatio« za Zakonik iz 1983.: »... članovi kardinali na sastanku 12. studenoga te godine (1963.), zajedno s predsjednikom, složili su se da prvi i vlastiti poslovi obnove treba da se odgode i da se započne s njima tek kada završi Sabor.«²⁶

17. travnja 1964. papa Pavao VI. odredio je sedamdeset savjetnika (konzultora), među njima su bili »viri, sive ecclesiastici sive laici« koji su trebali izvršiti taj velebni pothvat. 20. studenoga 1965., papa Pavao VI. između ostalog kaže: »Dajte se na posao sa spremnošću«, te da se pri obnovi Zakonika ima u vidu napredak znanosti, posebno pravnih, te duh II. vatikanskog Sabora.²⁷

3. Odredbe i načela za obnovu Zakonika

U prvoj saborskoj Konstituciji »Sacrosanctum Concilium« o svetoj liturgiji, koju je proglasio papa Pavao VI. 4. prosinca 1963., u br. 128. čitamo: »Zajedno s liturgijskim knjigama, prema čl. 25,²⁸ treba što prije preispitati crkvene kanone i propise koji se odnose na vanjsku opremu predmeta za sveto bogoslužje, naročito one s obzirom na dostojno i prikladno podizanje svetih zgrada, izgradnju i oblik oltara, doličnost, smještaj i sigurnost svetohraništa, prikladnost i istaknutost krstionice, doličan oblik svetih slika te način ukrašavanja i nakit. Ono što ne

²⁶ »Praefatio«, u: Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima (dalje Zakonik iz 1983) Glas koncila-Zagreb, 1966., str. XXXIX. usp. Pontificia Commissio CIC recognoscendo Communicationes (dalje: Communicationes), 1969., br. 1, str. 435-36; usp. M. BERLJAK, »Iter i glavne značajke novog Kodeksa kanonskog prava«, u: Bogoslovska smotra, 54(1984), br. 2-3, str. 238.

²⁷ Nakon proglašenja Zakonika (25. siječnja 1983.) održani su mnogi teološko-pastoralni tečajevi o novom Zakoniku. Posebno su napisane razne studije u rečenom smislu: usp. H. SCHWENDENWEIN, *Das neue Kirchenrecht*, Verlag Styria, Graz, 1983.; E. CAPPELLINI (ed.), *La normativa del nuovo Codice*, ed. Queriniana, Brescia, 1983.; AA. VV., *La nuova legislazione canonica*, Studia Urbaniana (19), Roma, 1983. Posebno vidi predavanja s XXIX. teološko-pastoralnog tjedna za svećenike koji je održan u Zagrebu od 24. do 27. siječnja. Objavljena predavanja s toga Tjedna vidi u: *Bogoslovska Smotra*, 54(1984), br. 2-3; usp. još predavanja s Teološko-pastoralnog tečaja koji se je održao od 20. do 23. lipnja 1983. u Rijeci, u: *Svesci*, br. 51, 1983. godine; usp. predavanje s pastoralnog tečaja u Splitu koji se je održao 25. siječnja 1984.: J. BRKAN, »Pastoralni ciljevi i tematika novog Kodeksa«, u: *Služba Božja*, 24(1984), br. 3, str. 235-248.

²⁸ SC, br. 25: »Neka se liturgijske knjige što prije preispitaju uz sudjelovanje stručnjaka i savjetovanje s biskupima raznih krajeva.«

odgovara obnovljenoj liturgiji neka se ispravi ili dokine, a neka se zadrži ili uvede što je promiče.«²⁹

»Pavao biskup sluga slugu Božjih zajedno s ocima svetoga sabora na trajan spomen«, proglasio je saborski dekret »Christus Dominus« (Krist Gospodin) o pastirskoj službi biskupa, 28. listopada 1965. u kojemu je na kraju donešena »Opća naredba« (Mandatum generale), u br. 44., u kojoj čitamo: »Sveti Sabor određuje da se pri reviziji Zakonika crkvenog prava donesu prikladni zakoni u skladu s načelima koja su iznesena u ovom Dekretu, te da se uzmu u obzir i primjedbe što su ih iznijele komisije i saborski oci.«

Na isti dan (28. listopada 1965.) papa Pavao VI. proglasio je saborski dekret »Apostolicam actuositatem« o apostolatu laika, gdje na kraju br. 1. čitamo: »U ovom dekretu Koncil kani osvijetliti narav, značaj i raznovrsnost apostolata laika te iznijeti osnovna načela i pružiti pastoralne upute za uspješnije njihovo vršenje; neka sve ovo služi kao norma u reviziji kanonskog prava što se tiče apostolata laika.«

Samo godinu dana nakon završetka rada II. vatikanskog sabora umro je, 30. prosinca 1966., kardinal Petar Ciriaci, i na njegovo mjesto papa Pavao VI. imenovao, 30. lipnja 1966., kardinala Perikla Felicija za novoga predsjednika Papinskog povjerenstva za obnovu Zakonika.

Papa je ustanovio povjerenstvo za obnovu Zakonika kako bi pripremio, u svjetlu dekreta II. vatikanskog sabora, obnovu *Codex iuris canonici*, te da se obnova odvija prema uputama i načelima koja će utvrditi sam Sabor.³⁰

Nakon završetka II. vatikanskoga Sabora, u okružnom pismu državno je tajništvo 25. ožujka 1968., posebno odredilo ulogu papinskog povjerenstva, a ona je da svojim savjetima pomogne raznim uredima Rimske kurije, posebno dajući informacije i tehničko mišljenje o konkretnim pravno-tehničkim pitanji-

²⁹ Već su za vrijeme zasjedanja II. vatikanskog sabora donesene neke odredbe koje su utjecale na obnovu Zakonika. Odredbe se nalaze u dokumentima II. vatikanskoga sabora i mnogim drugim dokumentima koji su proglašeni za vrijeme zasjedanja Sabora. Ovdje upozoravam samo na neke dokumente koji su utjecali na crkvenu disciplinu za vrijeme Sabora. Usp. Motu proprio pape Pavla VI. »Pastorale munus«, od 30. studenoga 1963. (AAS 56[1964.], str. 5-12; Enciklika pape Pavla VI. »Ecclesiam suam«, od 6. kolovoza 1964., AAS 56[1964.], str. 609-659); Instrukcija svete Kongregacije obreda, »Inter Oecumenici«, od 26. rujna 1964., AAS 56[1964.], str. 877-900.

³⁰ *Zakonik iz 1983.* str. XXXIX; usp. *Comunicazioni*, 1(1969), str. 7. O putu obnove Zakonika usp. »Praefatio« u *Zakonik*, str. XXXIV.-LVII. Posebno je papa Pavao VI. u više navrata naglašavao obnovu Zakonika u duhu II. vatikanskog Sabora. U tom smislu usp. M. BERLJAK, »Iter i glavne značajke novog Kodeksa kanonskog prava«, u: *Bogoslovska smotra* 54(1984), br. 2-3, str. 238-241.

ma.³¹ U početku se Papino povjerenstvo za obnovu Zakonika sastojala od kardinala i drugih savjetnika (consultores) i predsjedništva i tajništva.

Papino Povjerenstvo za obnovu Zakonika moralo je, najprije, slijediti dva načela: a) obnovu je trebalo prilagoditi novom načinu mišljenja i novim problemima. Staro je pravo (Pio-Benediktov Zakonik iz 1917.) moralo služiti kao temelj obnove, b) trebalo je pred očima imati sve odluke i spise II. vatikanskog sabora.³² Samu materiju obnove Zakonika obrađivali su pojedini stručnjaci razdijeljeni u studijske skupine (coetus studiorum).

Posebno je vrijedno naglasiti da je prva Biskupska Sinoda, koja je prvi put zasjedala u Rimu od 3. do 8. travnja 1967., odredila deset načela (principa) kojih su se trebale držati studijske skupine pri obnovi Zakonika.³³

³¹ *Communicationes* 1(1969), str. 7: »Pontificia commissio Codicis iuris canonici recognoscendo 'Instituta dal Sommo Pontefice Giovanni XXIII il 28 mar. 1963, ha il compito di preparare, alla luce soprattutto dei decreti del Concilio Ecumenico Vaticano II, la riforma del Codex Iuris Canonici (promulgato il 27. magg. 1917). Essa inoltre ha un funzione consultiva, forendo ai Dicasteri della Curia Romana informazioni e pareri tecnici, di carattere provvisoria, sugli eventuali concreti quesiti di carattere giuruidico che le vengano sottoposti (Lettera circolare della Segreteria di Stato, N. 115121, del 25. marzo 1968).«

³² Usp. »Praefatio«, u: *Zakonik iz 1983.*, str. XL.

³³ »Deinde Summus Pontifex statuit ut »Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant« ad mentem Patrum Sodalium emendata examini primi generalis coetus Synodi Episcoporum subicerentur ita ut Patres Synodales suam sententiam manifestarent utrum novus Codex Iuris Canonici redigi posset iuxta illa »Principia«.

Patres suam sententiam manifestarunt super singulas partes documenti quae sunt... (usp. *Communicationes*, 1969., br. 1, str. 55. sl.; *Communicationes*, 1969., br. 2, str. 79-100. Najbolje se može pratiti rad Papina povjerenstva za obnovu Zakonika u *Communicationes*, koje se tiskaju dva puta godišnje od 1969. godine do danas.

ŠKALABRIN, *Uvod u kanonsko pravo*, str. 49. piše: »Temelji čitavog rada na obnovi nalaze se u nagovoru Pavla VI. koji je svečano objelodanio novu komisiju na koncu Sabora i to u dva elementa: ne samo da treba preurediti postojeće zakone, nego treba prilagoditi i dugotrajnu stegu novom mentalitetu i novim potrebama, te sve obnoviti prema nauku i reformama 10 općih načela koja je odobrila biskupska sinoda 1967. godine a koja se spominju u predgovoru Zakonika:

1. sačuvati pravni karakter Zakonika koji proizlazi iz društvene naravi Crkve;
2. bolje uskladiti izvanjsko i unutrašnje područje;
3. ograničiti se na odredbe koje su prijeko potrebne pozivajući se više na pravičnost i poticaje;
4. učiniti redovitim ovlasti davanja oprosta od općih zakona koje se priznaju biskupima;
5. primjeniti načelo supsidijarnosti i na zakonodavstvo idući u prilog »decentralizaciji« i razvitku krajevnog prava;
6. pojasniti obveze i temeljna prava vjernika i službu onoga koji vrši vlast;
7. točno odrediti zadaće raznih tijela i postupak za upravne utoke;
8. uskladiti načelo područnosti s novim potrebama udruživanja;
9. smanjiti kazneno pravo napose kazne koje su unaprijed izrečene (laetae sententiae);
10. preurediti sustavnu rasporedbu Zakonika.« Usp. *Praefatio* za Zakonik iz 1983.

Usp. A. GIACOBBI, »Il diritto nella storia della Chiesa sintesi di storia delle fonti«, u: *Il diritto nel mistero della Chiesa, I*, Roma, 1986., str. 205-216; usp. *La nuova legislazione canonica*, str. 65-67.

»Iz tih načela, prema kojima je trebalo da se ravna put obnove novoga zakonika, očito izvire potreba da se postupno primijeni nauk o Crkvi razrađen na II. vaticanskom saboru, a koji određuje da se nesmiije uzimati u obzir samo vanjske i društvene značajke Otajstvenoga Tijela Kristova, nego i to poglavito njegov unutrašnji život.«³⁴ Stupilo se na teški i vrlo zahtjevni posao. Taj je rad sretno završen i papa Ivan Pavao II. je proglasio Zakonik kanonskoga prava latinske Crkve, na svetkovinu obraćenja sv. Pavla, 25. siječnja 1983., dvadeset godina od službenog početka obnove Zakonika (28. III. 1963.). Zakonik je stupio na snagu 27. studenoga 1983. godine.³⁵

Papa Ivan Pavao II. u apostolskoj konstituciji od 25. siječnja 1983. piše: »Sredstvo, kakav je Zakonik, potpuno odgovara naravi Crkve, osobito kako je izlaže učiteljstvo II. vaticanskoga sabora promatrano općenito, a posebno njegov ekleziološki nauk. Dapače, taj se novi zakonik može, na određen način, shvatiti kao vidljivi napor da se sam taj nauk, to jest saborska ekleziologija, prenese na kanonistički govor. Iako nije moguće sliku Crkve opisanu naukom Sabora savršeno prevesti na kanonistički jezik, ipak Zakonik uvijek treba da se vraća toj slici kao prvotnom uzoru čije crte mora u sebi, koliko je to moguće, izricati po svojoj naravi.« Dalje, papa piše: »Ako je, dakle II. vaticanski sabor iz blaga Predaje iznio staro i novo, a njegova je novost sadržana u tim i drugim sastojcima, jasno je da Zakonik preuzima tu značajku vjernosti u novosti i novosti u vjernosti, te joj prilagođuje vlastitim predmetom s svojim posebnim načinom govora.«

Ivan Pavao II. u istoj Konstituciji piše: »Odatle slijedi da ono temeljno *novo* što se nalazi u II. vaticanskom saboru, osobito u njegovu ekleziološkom nauku, ne udaljujući se nikad od zakonodavne predaje Crkve, jest također *novo* u novom Zakoniku.« Oni koji proučavaju kanonsko pravo trebaju imati sliku Crkve (*Imago Ecclesiae*) II. vaticanskoga sabora, posebno teološko mjesto u Dogmatskoj konstituciji »*Lumen gentium*«, o Crkvi, br. 8. i Dekretu »*Optatam Totius*«, o odgoju i obrazovanju svećenika, br. 16: »Isto tako, u izlaganju kanonskoga prava, ... treba imati u vidu otajstvo Crkve u skladu s Dogmatskom uredbom o Crkvi koju je proglasio ovaj Sveti Sabor: »Kod proučavanja kanonskoga prava nisu dosta samo razum i *auctoritas*, nego i vjera i *veritas*, potrebna je vjera u Crkvu; ta katolici ispovijedaju vjeru u svetu Crkvu Rimsku katoličku i općinstvo svetih«.

³⁴ »Praefatio«, u: *Zakonik iz 1983.*, str. XLIV.

³⁵ Usp. BERLJAK, »Iter i glavne značajke novog Kodeksa kanonskog prava«, str. 234-254.; J. BRKAN, »Pastoralni ciljevi i tematika novog Kodeksa«, u: *Služba Božja* 24(1984), br. 3, str. 235-248.

Papino povjerenstvo za obnovu Zakonika bilo je sastavljeno od biskupa, svećenika, redovnika i laika iz cijeloga svijeta.³⁶ Savjetnici (consultores) su napisano pripremali rješenja za pojedine kanone (vota), a te želje i prijedlozi su se zajednički (zbrno) raspravljali na pojedinoj sjednici, a glasovanjem su se donosile odluke. Za svaku knjigu Zakonika bili su određeni posebni radnici koji su imali u vidu deset načela obnove Zakonika te posebno: pravnu tradiciju Crkve, duh II. vatikanskog sabora i znakove vremena. Čitamo i Praefatio za Zakonik iz 1983: »Nacrti su slani radi savjetovanja ovim redom: godine 1972. nacrt »Upravni postupak«; godine 1973. »Kaznene odredbe u Crkvi«; godine 1975. »Sakramenti«; godine 1976. »Način postupanja za zaštitu prava i postupci«; godine 1977.: »Ustanove posvećenoga života po zavjetovanju evanđeoskih savjeta«; »Opće odredbe«; »Božji narod«; »Naučiteljska služba Crkve«; »Sveta mjesta i vremena i bogoštovlje«; »Imovinsko crkveno pravo«.

Nacrti (Schemata) su bili poslani svim biskupima i raznim crkvenim osobama i skupinama (tijelima) između 1972.-1977. Tako je na obradi svakoga Nacrta radilo 10 studijskih skupina.

Posebni je problem bio *Lex Ecclesiae Fundamentalis* (Temeljni Zakon Crkve), koji je bio najveća novost u odnosu na prethodno crkveno zakonodavstvo, ali se od njega konačno, ipak, odustalo³⁷. Temeljni zakon Crkve bio je zamišljen kao neko posebno »Ustavno pravo cijele Crkve« za sve članove (udove) Katoličke crkve (Istočne crkve i latinsku Crkvu) ali kako vidimo, taj je projekt (prijedlog) odbačen, jer su mnogi biskupi, pravni stručnjaci i teolozi smatrali da Crkvi ne treba neki posebni »Ustav« nego Zakonik. Kako vidimo, projekt *Lex Ecclesiae fundamentalis* nije prihvaćen, ali su neki kanoni iz toga Nacrta (Projekta) ipak unijeti u Zakonik iz 1983. To su uglavnom uvodni kanoni pojedinih knjiga i poglavlja Zakonika iz 1983. kakve danas imamo.

³⁶ U *Praefatio* za Zakonik iz 1983., između ostalog čitamo: »Za sve vrijeme radova pri Povjerenstvu su radili, s pet kontinenata iz 31 naroda, kao članovi, savjetnici i drugi stručnjaci: 105 otaca kardinala, 77 nadbiskupa i biskupa, 73 svjetovna prezbitera, 47 redovničkih prezbitera, 3 redovnice i 12. laika.«

³⁷ Usp. *Communicationes*, 1(1969), br. 2, str. 114-120; *Communicationes*, 2 (1970), br. 1, str. 82-89; *Communicationes*, 3(1971), br. 2, str. 169-185; usp. *Pontificia Commissio codici iuris canonici recognoscendo, Communicatio de schemate leges Ecclesiae fundamentalis in Synodo episcoporum habita die 3. novembris 1971 et documenta*, Typis polyglottis Vaticanis, 1971., str. 5-30. Textus emendatus schematis Legis Ecclesiae fundamentalis, latinsko-talijanski, objavljen je pod naslovom »'Nuovo' progetto per una 'costituzione' della chiesa«, u: *Il Regno. Documentazione*, 16(15. manzo 1971), br. 221, regno, doc. 112 marzo-regno doc. 129 marzo. Usp. članak u istom broju »Il regno«: W. ONCLIN, »La legge fondamentale della chiesa«, u: *Ibid.*, regno doc. 129 marzo-regno doc. 130. marzo; usp. na njemačkom, u: *Herder Korrespondenz*, od 24. svibnja 1971., str. 240-249; J. BRKAN, »Opći pogled na reformu Kanonskoga prava«, u: *Služba Božja* 18(1978), br. 2, str. 161-167.

Nacrt iz 1980. je ispitan na plenarnim sjednicama 1982. godine. Na tim sjednicama bio je prisutan sam zakonodavac, Ivan Pavao II., koji je, uz pomoć osmorice stručnjaka, pregledao predloženi tekst (Nacrt) Zakonika. Ponovno je nacrt Zakonika tiskan na latinskom jeziku i predan Ivanu Pavlu II. 22. travnja 1982. godine, a on je konačni tekst proglasio 25. siječnja 1983. godine obveznim Zakonikom za Katoličku latinsku crkvu. U tekstu apostolske konstitucije »Zakone svete stege«, kojom je papa proglasio Zakonik iz 1983., čitamo i ovo: »Ali da bi svi mogli te propise, prije nego obvezatnu snagu, što bolje ispitati i što pouzdanije upoznati, proglašujemo i naređujemo da oni stupe na snagu od prvog dana došašća godine 1983., bez obzira na bilo koje protivne odredbe, konstitucije, povlastice, makar bile vrijedne i pojedinačnog spomena, kao i običaje.«³⁸ Povjerenstvo za obnovu Zakonika prestalo je djelovati 2. siječnja 1984. godine. Dakle, rad Papina povjerenstva za obnovu Zakonika trajao je od 28. ožujka 1963. do 2. siječnja 1984. godine.

II. dio

USPOREDNI POPIS KANONA ZAKONIKA IZ 1983. I DOKUMENATA II. VATIKANSKOG SABORA

Ovdje donosimo prvi puta, usporedni popis pojedinih kanona Zakonika iz 1983. i dokumenata II. vatikanskoga sabora. Kanone kojima dokumenti II. vatikanskoga sabora nisu izvor u ovom radu, njih ne spominjemo. Nakana nam je ovog usporednog popisa da reljefno istaknemo da je II. vatikanski sabor izvršio veliki utjecaj na pojedine kanone koji se nalaze u Zakoniku kanonskoga prava iz 1983. za Latinsku crkvu (kan. 1).³⁹

Budući da je Zakonik kanonskog prava razdijeljen na sedam knjiga i mi ćemo se u ovom radu držati te rasporedbe.

³⁸ Apostolska konstitucija Ivana Pavla II. koja počinje riječima »Sacra disciplinae leges« (Zakone svete stege), u: *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila-Zagreb, 1996., str. XXXIII.

³⁹ Dokumente II. vatikanskoga sabora donosimo prema onome što je učinila »Commissio Codici Iuris Canonici authenticae interpretando« u izvorima (podnožne bilješke): *Codex Iuris Canonici auctoritate Iohannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus*, Libreria editrice Vaticana, 1989. Službeni tekst Zakonika iz 1983. s izvorima, preveden je i objavljen usporedno hrvatski i latinski tekst: *Zakonik kanonskoga prava proglašen vlašću pape Ivana Pavla II. s izvorima*, Glas Koncila-Zagreb, 1996. U gornjem je izdanju prof. dr. sci. Matija Berljak priredio usporedni popis kanona Zakonika kanonskog prava iz 1983. i Zakonika kanonskoga prava Istočnih crkava iz 1990., str. 1086-1121 te Usporedni popis kanona Zakonika iz 1983. i Zakonika iz 1917., str. 1122-1162. U ovom radu, donosimo po prvi puta usporedni popis kanona Zakonika iz 1983. i izvora iz dokumenata II. vatikanskoga sabora.

I. KNJIGA OPĆE ODREDBE

1. Uvodni kanoni

kan. 3: CD 20

2. Crkveni zakoni

kan. 22: CD 19; GS 74

3. Povlastice

kan. 79: CD 28

4. Oprosti

kan. 87, § 1: CD 8b

kan. 90, § 1: CD 8b

6. Statuti i pravilnici

kan. 94, § 1: UR 8; CD 38: 2, 3; GE 11

7. Kanonski položaj fizičkih osoba

kan. 96: LG 11, 14; UR 3, 4; AG 7

kan. 112, § 1: OE 4

8. Vlast upravljanja

kan. 145, § 1: PO 20.

II. KNJIGA BOŽJI NAROD

1. Vjernici

kan. 204 § 1: LG 9-17, 31, 34-36; AA 2, 6, 7, 9, 10

kan. 204 § 2: LG 8, 9, 14, 22, 38; GS 40

kan. 205: LG 14

kan. 206 § 1: LG 14

kan. 206 § 2: SC 64; AG 14

kan. 207 § 1: LG 10, 20, 30-33

kan. 207 § 2: LG 43-47.

a) Obveze i prava svih vjernika

kan. 208: LG 32; GS 49, 61

kan. 209 § 1: LG 11-13, 23, 32; GS 1

kan. 209 § 2: LG 30; AA 10

kan. 210: LG 39-42; AA 6

kan. 211: LG 17; AG 1, 2, 5, 35-37

kan. 212 § 1: LG 25, 37; PO 9

kan. 212 § 2: IM 8; LG 37, AA 6; PO 9; GS 92

kan. 212 § 3: IM 8; LG 37; AA 6; PO 9; GS 92

kan. 213: SC 19; LG 37; PO 9

kan. 214: SC 4; OE 2, 3, 5

kan. 215: AA 18-21; PO 8; GS 68

kan. 216: LG 37; AA 24, 25; PO 9

kan. 217: GE 2

kan. 218: GE 10; GS 62

kan. 219: GS 26, 29, 52

kan. 220: GS 26, 27

kan. 222 § 1: AA 21; AG 36; PO 20, 21

kan. 222 § 2: AA 8; DH 1, 6, 14; GS 26, 29, 42, 65, 68, 69, 72, 75, 88

b) Obveze i prava vjernika laika

kan. 225 § 1: LG 33; AA 2, 3, 17; AG 21, 36

kan. 225 § 2: LG 31; AA 2-4, 7; GS 43

kan. 226 § 1: AA 11; GS 52

kan. 226 § 2: GE 3

kan. 227: LG 37; AA 24; PO 9; GS 43

kan. 228 § 1: LG 33; CD 10; AA 24

kan. 228 § 2: LG 33, 37; CD 27; AA 20, 26; AG 30; PO 17

kan. 229 § 1: LG 35; DH 14; AA 29; AG 26; GS 43

kan. 229 § 2: GE 10; GS 62

kan. 229 § 3: AG 41; GS 63

kan. 230 § 3: AA 24

kan. 231 § 1: AA 12, 28-32; AG 17

231 § 2: AA 22; AG 17

2. Odgoj i obrazovanje klerika

kan. 232: OT passim

kan. 233 § 1: CD 15; OT 2; AA 11; PO 11

kan. 233 § 2: OT 3

- kan. 234 § 1: OT 3 kan. 234 § 2: OT 13
kan. 235 § 1: OT 4
kan. 235 § 2: OT 12
kan. 236, br. 1: LG 29; AG 16
kan. 236 § br. 2: LG 29; AG 16
kan. 237 § 1: OT 4, 7
kan. 237 § 2: OT 7
kan. 239 § 1: OT 5
kan. 241 § 1: OT 6
kan. 242 § 1: OT 1
kan. 242 § 2: OT 1
kan. 243: OT 7-11
kan. 244: OT 4, 8, 11
kan. 245 § 1: OT 8, 9, 11; PO 3, 14
kan. 245 § 2: OT 9, 11; PO 7, 8, 15
kan. 246 § 1. OT 8
kan. 246 § 2: OT 8
kan. 247 § 1: OT 10; PO 16
kan. 247 § 2: OT 9
kan. 248: OT 13-18; AG 1-6; GS 58, 62
kan. 249: OT 13
kan. 251: OT 15; GE 10
kan. 252 § 1: OT 16; DV 2-4; 14-17; 25
kan. 252 § 2: OT 16
kan. 252 § 3: SC passim; OT 16; DV 24
kan. 253 § 1: OT 5
kan. 254 § 1: SC 16; OT 5, 17
kan. 254 § 2: OT 17
kan. 255 : OT 4, 19
kan. 256 § 1: OT 20
kan. 256 § 2: CD 6; OT 20; AG 39
kan. 257 § 1: CD 6; OT 20; PO 10
kan. 257 § 2: CD 6; OT 20; AG 38; PO 10
kan. 258: OT 21
- a) Upis klerika ili inkardinacija
kan. 265: PO 10
kan. 270: PO 10

b) Obveze i prava klerika

kan. 273: PO 7

kan. 275 § 1: PO 8

kan. 275 § 2: PO 8

kan. 276 § 1: LG 28, 41; PO 12, 13

kan. 276 § 2, br. 1: LG 41; PO 12, 14, 18, 19

kan. 276 § 2, br. 2: DV 25; PO 14, 18, 19

kan. 276 § 2, br. 3: SC 86-99

kan. 276 § 2, br. 4: CD 16; PO 10

kan. 276 § 2, br. 5: LG 66; PO 18

kan. 277 § 1: PO 16

kan. 277 § 2: PO 16

kan. 278 § 1: PO 8

kan. 278 § 2: PO 8

kan. 279 § 1: CD 16, 28; PO 19

kan. 279 § 3: PO 19

kan. 280: PO 8

kan. 281 § 1: CD 16; PO 17, 20

kan. 281 § 2: CD 16; PO 212

kan. 282 § 1: PO 16, 17

kan. 282 § 2: PO 17

kan. 283 § 2: PO 20

kan. 287 § 1: PO 6; GS 91-93

3. Osobne prelature

kan. 294: PO 10

kan. 297: PO 10

4. Vjernička društva

a) zajedničke odredbe

kan. 298 § 1: CD 17; OT 2; GE 6, 8; AA 5-8, 11, 18, 19; PO 8

kan. 299 § 1: AA 19, 24

kan. 299 § 2: AA 24

kan. 300: AA 24

kan. 301 § 1: AA 24

kan. 301 § 2: AA 24

b) Javna vjernička društva

kan. 313: AA 20

kan. 315: AA 20

c) Privatna vjernička društva

kan. 323 § 2: CD 17; AA 19

kan. 324 § 1: AA 19

d) Posebne odredbe o laičkim društvima

kan. 327: LG 31; AA 2, 7, 19

kan. 329: IM 15; LG 35; AA 4, 28-32; DH 14; AG 26; GS 43, 72

5. Rimski prvosvećenik i biskupski zbor

kan. 330: LG 22, nep

a) Rimski prvosvećenik

kan. 331: LG 18, 20, 22, 23, nep. 3 i 4; OE 3; UR 2; CD 2

kan. 332 § 1: CD 2

kan. 333 § 1: LG 13, 18, 22, 27; CD 2, 8

kan. 333 § 2: LG 13, 18, 22, 23, 27, nep 2 i 4; Ag 22

kan. 334: CD 10

b) Biskupski zbor

kan. 336: LG 20, 22, 23, nep; CD 4, 44, 49; AG 38

kan. 337 § 1: LG 22, 25; CD 4

kan. 337 § 2: LG 22; CD 4

kan. 337 § 3: LG 22, nep. 3

kan. 338 § 1: LG 22

kan. 338 § 2: LG 22, nep. 3

kan. 341 § 1: LG 22

kan. 341 § 2: LG 22, nep. 4

6. Biskupska sinoda

kan. 342: LG 23; CD 5

7. Rimski kurija

kan. 360: CD 9

8. Izaslanici Rimskog prvosvećenika

kan. 364: CD 8a; GS 77

kan. 365 § 1: GS 76

9. Partikularne Crkve

kan. 368: LG 13, 23, 26; CD 11; AG 19

kan. 369: SC 41; LG 25, 26, 28; CD 11; PO 4, 5

kan. 372 § 1: CD 22

kan. 372 § 2: OE 4; CD 23, 43

kan. 374 § 1: CD 32

a) Biskupi općenito

kan. 375 § 1: LG 19, 20; CD 2

kan. 375 § 2: LG 21, nep 2; CD 11

kan. 376: CD passim

kan. 377 § 1: CD 20

kan. 377 § 4: CD 26

kan. 377 § 5: CD 20

kan. 378 § 1: LG 21, 23, 25

b) Dijecezanski biskupi

kan. 381 § 1: LG 27; CD 8, 11

kan. 382 § 1: CD 26

kan. 382 § 4: SC 41

kan. 383 § 1: CD 16, 18

kan. 383 § 2: CD 23, 3

kan. 383 § 3: LG 27; CD 16

kan. 383 § 4: CD 11, 16

kan. 384: LG 28; CD 16; PO 20, 21

kan. 385: LG 27; CD 15; OT 2; AG 20

kan. 386 § 1: LG 25; CD 13, 14

kan. 386 § 2: LG 23; GE 10; GS 62

kan. 387: LG 26, 27, 41; CD 15, 16

kan. 389: SC 41; LG 26

kan. 391 § 1: LG 27

kan. 391 § 2: CD 27

kan. 392 § 1: LG 23; CD 16

kan. 392 § 2: LG 27

kan. 394 § 1: CD 17

kan. 394 § 2: CD 17

kan. 401 § 1: CD 21

kan. 401 § 2: CD 21

kan. 402 § 1: CD 21

kan. 402 § 2: CD 21

c) Biskupi koadjutori i pomoćni biskupi

kan. 403 § 1: CD 25, 26

kan. 403 § 3: CD 25

kan. 405 § 1: CD 25, 26

kan. 405 § 2: CD 25, 26

kan. 406 § 1: CD 26

kan. 406 § 2: CD 26

kan. 407 § 1: CD 26

kan. 407 § 3: CD 25

kan. 411: CD 21

d) *Spriječena stolica*

kan. 413 § 2: CD 27

e) *Prazna stolica*

kan. 417: CD 27

kan. 419: CD 26

Naslov II.

10. *Crkvene pokrajine i crkvene regije*

kan. 431 § 1: CD 40, 1

kan. 431 § 2: CD 40, 2

kan. 431 § 3: CD 41

kan. 432 § 1: CD 40, 2

kan. 433 § 1: CD 40, 3; 41

kan. 434: CD 41

a) *Metropoliti*

kan. 436 § 2: CD 40, 1

b) *Krajevni sabori*

kan. 439 § 1: CD 36

kan. 445: CD 36

c) *Biskupske konferencije*

kan. 447: LG 23; CD 3, 37, 38

kan. 448 § 1: CD 38, 1

kan. 448 § 2: CD 38, 5

kan. 449 § 1: CD 38, 5

kan. 450 § 1: CD 38, 2

kan. 450 § 2: CD 38, 2

kan. 451: CD 38, 3

kan. 454 § 1: CD 38, 2

kan. 454 § 2: CD 38, 2

- kan. 455 § 1: CD 38, 4
kan. 455 § 2: CD 38, 4
kan. 455 § 4: LG 27; CD 38, 4
kan. 456: LG nep 2; CD 38, 4
kan. 457: CD 38, 3
kan. 458, br. 1: CD 38, 3
kan. 459 § 1: CD 38, 5
- d) Biskupijska Sinoda
kan. 460: CD 28, 36
kan. 466: LG 27; CD 8
- e) Biskupijska kurija
kan. 469: CD 27
kan. 473 § 1: CD 17
kan. 473 § 2: CD 25, 26
kan. 475 § 1: CD 27
- f) Generalni i biskupski vikari
kan. 476: CD 23, 27
- g) Prezbitersko vijeće i zbor savjetnika
kan. 495 § 1: LG 28; CD 27, 28; PO 7, 8
kan. 500 § 2: PO 7
kan. 502 § 1: CD 27
- h) Pastoralno vijeće
kan. 511: CD 27; AG 30; PO 7
kan. 512 § 1: CD 27
kan. 514 § 1: CD 27
- i) Župe, župnici i župski vikari
kan. 515 § 1: SC 42; LG 26; CD 30; AA 10; AG 37
kan. 515 § 2: CD 32
kan. 518: CD 23
kan. 519: CD 30
kan. 521 § 2: CD 31
kan. 522: CD 31
kan. 523: CD 28, 31
kan. 528 § 1: SC 35, 52; UR 11; CD 30; PO 6, 9
kan. 528 § 2: SC 42, 59; CD 30
kan. 519 § 1: CD 18, 30; PO 6

- kan. 529 § 2: CD 30; PO 7-9
- kan. 531: PO 20, 21
- kan. 533 § 1: CD 30, 1
- kan. 536 § 1: CD 27
- kan. 536 § 2: CD 27
- kan. 537: PO 17
- kan. 538 § 1: CD 31
- kan. 538 § 3: CD 31
- kan. 542: CD 31
- kan. 543 § 1: SC 35, 42, 52, 59; UR 11; CD 18, 30; PO 6-9
- kan. 545 § 1: CD 30, 3
- kan. 548 § 3: CD 30, 3
- kan. 550 § 2: CD 30, 1c
- kan. 551: PO 20, 21

11. Dekani

- kan. 555 § 1, br. 2: CD 30, 1
- kan. 555 § 2, br. 2: CD 16

12. Kapelani

- kan. 568: CD 18
- kan. 571: CD 23

13. Zajedničke odredbe za sve ustanove posvećenoga života

- kan. 573 § 1: LG 42-44; CD 33; PC 1
- kan. 573 § 2: LG 43-45; PC 5; AG 18
- kan. 574 § 1: LG 44
- kan. 574 § 2: LG 43; PC 2
- kan. 575: LG 43; PC 1
- kan. 576: LG 43- 45
- kan. 577: LG 36, 46; PC 8a, 11
- kan. 578: LG 45; PC 2b
- kan. 582: PC 21, 22
- kan. 584: PC 21, 22
- kan. 586 § 1: CD 35: 3-4
- kan. 586 § 2: LG 45; CD 35:2
- kan. 587 § 1: LG 45
- kan. 587 § 3: PC 4
- kan. 587 § 4: PC3

- kan. 588 § 1: LG 43; PC 10, 15
kan. 588 § 3: PC 10
kan. 590 § 1: LG 44; PC 5
kan. 591: LG 45; CD 35, 3
kan. 592 § 2: LG 25
kan. 597 § 1: OT 3
kan. 598 § 1: PC 12-14
kan. 598 § 2: LG 42, 43, 47; PC 2b
kan. 599: LG 42; PC 12; PO 16
kan. 600: LG 42; PC 13; PO 17
kan. 601: LG 42; PC 14; PO 15
kan. 602: PC 15
kan. 603 § 1: LG 43; PC 1; AG 18, 40
kan. 603 § 2: LG 44
kan. 604 § 1: SC 80
kan. 604 § 2: AA 19
kan. 605: LG 45; PC 1, 19; AG 18
kan. 607 § 1: LG 44, 45; PC 1, 5, 12, 25; AG 18
kan. 607 § 2: PC 15
kan. 607 § 3: LG 44; PC 5
kan. 610 § 1: LG 45
kan. 611, br. 1: CD 35
kan. 616 § 2: PC 21
kan. 616 § 4: PC 21
kan. 618: LG 43, 45; PC 14
kan. 619: SC 19; LG 44; CD 15, 16; PC 4, 6, 14, 15; DV 25; PO 7
kan. 625 § 3: PC 14
kan. 627 § 1: PC 14
kan. 630 § 1: PC 14
kan. 631 § 1: PC 14
kan. 631 § 2: PC 4
kan. 631 § 3: PC 4, 14
kan. 633 § 1: PC 14
kan. 634: PC 13
kan. 634 § 2: PC 13;
kan. 634 § 2: PC 13; PO 17
kan. 635 § 2: PC 13
kan. 640: PC 13; PO 17

- kan. 642: PC 12; OT 11
kan. 651 § 3: PC 18d; OT 5
kan. 652 § 2: PC 6; OT 8-11
kan. 652 § 4: PC 24; OT 2
kan. 654: LG 44, 45
kan. 659 § 1: PC 18; OT 22; PO 19
kan. 659 § 2: PC 18
kan. 661: CD 16; PC 18; PO 19
kan. 662: LG 46; PC 1-2a; PO 18
kan. 663 § 1: CD 33; PC 2, 5, 6; PO 18
kan. 663 § 2: PC 6; OT 8; DV 25; PO 18
kan. 663 § 3: PC 6; OT 8; DV 25; PO 18
kan. 663 § 4: LG 65; OT 8
kan. 663 § 5: PO 18
kan. 664: PO 18
kan. 665 § 1: PC 15
kan. 666: IM 9, 10; PC 12
kan. 667 § 2: PC 16
kan. 667 § 3: PC 7, 16
kan. 668 § 3: PC 13
kan. 669 § 1: PC 17
kan. 670: LG 43; PC 18
kan. 671: CD 35, 2kan. 673: LG 42, 44, 46; CD 33; PC 5
kan. 673: LG 42, 44, 46; CD 33; PC 5, 6; AG 11, 12
kan. 674: LG 46: CD 35, 1; PC 7, 9
kan. 675 § 1: LG 12; PC 8
kan. 675 § 2: PC 8
kan. 675 § 3: CD 33-35; PC 8; AA 20d, 23
kan. 676: LG 46; PC 10
kan. 677 § 1: PC 20
kan. 677 § 2: AA 25
kan. 678 § 1: LG 45; CD 34, 35: 1, 3, 4; PC 6
kan. 678 § 2: LG 44, 45; CD 35:2; PC 14
kan. 678 § 3: CD 35:6, 36; AG 32, 33
kan. 680: CD 35: 5, 6; AG 33
kan. 681 § 1: AG 32
kan. 683 § 1: CD 35:4

14. Konferencije viših poglavara

kan. 708: CD 35: 5, 6; PC 22, 23; AG 33

kan. 709: PC 23

15. Svjetovne ustanove

kan. 710: PC 11

kan. 711: LG 36; AA 2

kan. 712: PC 11

kan. 713 § 2: LG 31, 33, 36; PC 11; AA 2; AG 40

kan. 713 § 3: PO 3, 9

kan. 714: PC 11

kan. 715 § 1: CD 28

kan. 715 § 2: CD 35: 1, 4

kan. 716 § 2: PC 15

kan. 717 § 3: PC 14

kan. 718: PC 13

kan. 719 § 1: CD 33; PC 2e, 5, 6, 11; DV 25

kan. 719 § 2: PC 6

kan. 721 § 3: PC 12

kan. 724 § 1: PC 18

kan. 724 § 2: PC 11

kan. 725: AA 4

16. Družbe apostolskog života

kan. 731 § 2: PC 1, 12-14

kan. 735 § 3: PC 18

kan. 738 § 1: CD 35: 2; PC 14

kan. 738 § 2: LG 45; CD 34, 35: 1, 3, 4; PC 6

kan. 740: PC 15

kan. 741 § 2: PC 13

**III. KNJIGA
NAUČITELJSKA SLUŽBA CRKVE**

kan. 747 § 1: IM 3; LG 24, 25; CD 19; DV 7-10; DH 13

kan. 747 § 2: CD 12; DH 15; GS 76,89

kan. 748 § 1: DH 1

kan. 748 § 2: DH 2, 4; AG 13

kan. 749 § 1: LG 25

kan. 749 § 2: LG 25

kan. 750: LG 25; DV 5, 10

kan. 752: LG 25

kan. 753: LG 25

kan. 755 § 1: LG 13-15; OE 24-30; UR 4, 8, 9; AA 13, 14; AG 15, 36

kan. 755 § 2: UR 4

1. Naviještanje Božje Riječi

kan. 756 § 1: LG 23, 25; CD 3; AG 29

kan. 756 § 2: LG 23; CD 3

kan. 757: LG 28, 29; CD 30; PO 4

kan. 758: LG 44; CD 33; PO 4; PC 8-11

kan. 759: LG 33, 35; AA passim; AG 41

kan. 761: IM 13, 14; CD 13

2. Propovijedanje Božje riječi

kan. 762: LG 25; PO 4

kan. 767 § 1: SC 35, 52; DV 24; PO 4

kan. 767 § 2: SC 52

kan. 767 § 3: SC 49

kan. 768 § 1: CD 12

kan. 768 § 2: CD 12; GS 41, 42

kan. 769: CD 13; PO 4; GS 4

kan. 771 § 1: CD 18

kan. 771 § 2: SC 9; LG 16; CD 13; AG 10, 20

kan. 772 § 2: IM 13

3. Katehetsko poučavanje

kan. 773: CD 14; GE 4

kan. 774 § 2: LG 11, 35; GE 3, 6-8; AA 11, 30; GS 48

kan. 775 § 1: LG 25, 27; CD 2, 13, 14; GE 2

kan. 775 § 2: AG 31

kan. 776: LG 28, 29; CD 30, 35; PC 8; AA 3, 10; PO 4-9

kan. 777, br. 1: SC 14; GE 4

kan. 777, br. 2: CD 30

kan. 778: CD 35

kan. 779: IM 3, 6, 13, 14, 17; CD 13, 14; AG 26

kan. 780: CD 14; DV 25; AG 15, 17

4. Crkvena misijska djelatnost

kan. 781: LG 23; AG 2, 35, 39

kan. 782 § 1: LG 23; AG 6, 29

kan. 782 § 2: LG 23, 24; CD 6; AG 6, 38

kan. 783: LG 44; PC 20; AG 15, 18, 23, 27

kan. 784: AG 23

kan. 785 § 1: AG 17, 26, 35

kan. 785 § 2: AG 17, 26, 35

kan. 786: LG 17; AG 6 i passim

kan. 787 § 1: AG 11, 12

kan. 787 § 2: AG 13

kan. 788 § 1: SC 64; AG 13, 14

kan. 788 § 2: AG 14;

kan. 788 § 3: AG 14

kan. 789: AG 15

kan. 790 § 1, br. 1: AG 32

kan. 790 § 2: AG 30

kan. 792: AG 38

5. Katolički odgoj

kan. 793 § 1: GE 3, 6

kan. 793 § 2: GE 6, 7

kan. 794 § 1: GE Intro., 3

kan. 794 § 2: GE 3, 4

kan. 795: GE 1

kan. 796 § 1: GE 2

kan. 796 § 2: GE 7

kan. 797: GE 6

kan. 798: GE 8; AA 30

kan. 799: GE 7

kan. 800 § 1: GE 8

kan. 800 § 2: GE 8, 9

kan. 801: CD 35: 4

kan. 802 § 2: GE 9

kan. 803 § 2: GE 8, 9; AA 30

kan. 803 § 3: AA 24

kan. 804 § 2: AA 30

6. Katolička sveučilišta i druga visoka učilišta

kan. 807: GE 8, 10

kan. 88: AA 24

kan. 809: GE 10

kan. 811 § 1: GE 10

kan. 811 § 2: GE 10; GS 62

kan. 813: GE 10; AG 38

7. Crkvena sveučilišta i fakulteti

kan. 819: OT 18; GE 10; AG 16

kan. 820: GE 12; GS 62

kan. 821: GE 10

8. Sredstva društvenog priopćavanja i posebno knjige

kan. 822: IM 1-3, 13, 16

kan. 825 § 1: DV 22, 25

kan. 825 § 2: DV 22

kan. 826 § 1: SC 22 § 2, 36, 39, 40; OE 5; UR 15; AG 22; GS 58

**IV. KNJIGA
POSVETITELJSKA SLUŽBA CRKVE**

kan. 834 § 1: SC 7

kan. 834 § 2: LG 11

kan. 835: LG cap. V

kan. 835 § 1: SC 41; LG 26, 41; CD 11, 15

kan. 835 § 2: LG 28, 41; CD 15; PO 5

kan. 835 § 3: LG 29, 41

kan. 835 § 4: SC 26-31; LG 41; GS 48

kan. 836: SC 9-11, 355-36, 59; LG 10, 11, 28, 34; CD 30

kan. 837 § 1: SC 26-32

kan. 837 § 2: SC 14, 26, 27, 48

kan. 838 § 1: SC 22 § 1

kan. 838 § 2: SC 36

kan. 838 § 4: SC 22; LG 26; CD 15, 35

kan. 839 § 1: SC 12, 13; LG 12

kan. 839 § 2: SC 13

1. SAKRAMENTI

kan. 840: SC 6, 7, 14, 26-28, 59; LG 7, 145

kan. 842 § 2: SC 71

kan. 843 § 2: SC 19; PO 4

kan. 844 § 1: UR 8

kan. 844 § 2: GE 27

kan. 844 § 3: OE 27; UR 15

kan. 846 § 1: SC 22 § 3; 63

kan. 846 § 2: SC 4; OE 3, 6

2. KRST

kan. 849: LG 11, 16, 40; PO 5

kan. 851: SC 64, 67; LG 14; AG 14

kan. 853: SC 70

kan. 861 § 1: LG 26, 29; PO 5

3. SAKRAMENAT POTVRDE

kan. 879: LG 11; AG 36; PO 5

kan. 881: SC 71

kan. 882: LG 26; OE 13, 14

4. PRESVETA EUHARISTIJA

kan. 897: SC 10, 47; LG 3, 11, 17, 26; CD 30; AG 14; PO 5

kan. 898: SC 48; PO 5

a) Euharistijsko slavlje

kan. 899 § 1: PO 13

kan. 899 § 2: SC 14, 26, 33; PO 5

kan. 899 § 3: SC 47

kan. 900 § 1: LG 10, 26, 28

kan. 902: SC 57

kan. 904: SC 2, 27; LG 3, 28; AG 39; PO 2, 5, 13

kan. 905 § 1: SC 57

kan. 906: SC 27

kan. 907: SC 28

kan. 910 § 1: LG 29

kan. 911 § 2: LG 29

b) Sudjelovanje u Presvetoj Euharistiji

kan. 913 § 1: PO 5

kan. 918: SC 35

c) Propisi i obredi Euharistijskog slavlja

kan. 925: SC 55

kan. 928: SC 36, 54

5. SAKRAMENAT POKORE

a) Slavljenje sakramenta

kan. 965: PO 5

b) Služitelj sakramenta pokore

kan. 986 § 1: CD 30; PO 13

kan. 990: CD 30

kan. 991: OE 16

6. SAKRAMENAT BOLESNIČKOGA POMAZANJA

kan. 998: SC 73; LG 11; PO 5

kan. 100 § 1: SC 75

kan. 1001: SC 73

kan. 1004 § 1: SC 73

7. SVETI RED

kan. 1008: LG 10, 11, 27; PO 2, 5, 7, 18

kan. 1009 § 1: LG 28, 29; PO 1

kan. 1009 § 2: LG 21, 29

a) Slavljenje i služitelj ređenja

kan. 1012: LG 21, 26; PO 5

kan. 1013: CD 20

kan. 1014: SC 76; LG 21, 24

kan. 1015 § 2: OE 1-5

kan. 1017: CD 11

kan. 1021: LG 22

b) Ređenici

kan. 1024: PO 2

kan. 1025 § 3: OT 20

c) Potrebne osobine ređenika

kan. 1026 : OT 6

kan. 1027: SC 129; OT 6-11, 19, 20; PO 18, 19

kan. 1028: OT 9-12. 19-21

kan. 1029: SC 9; LG 41; OT 6, 8-12; PO 12, 15-19

kan. 1031 § 1: OT 12

kan. 1032 § 2: OT 12

d) Preduvjeti za ređenje

kan. 1033: LG 11

e) Potrebne isprave i provjera

kan. 1051: OT

8. ŽENIDBA

kan. 1055 § 1: LG 11, 41; AA 11; GS 48

kan. 1056: GS 48

kan. 1059: UR 16

kan. 1061 § 1: GS 49

a) Pastoralna briga i priprava za sklapanje ženidbe

kan. 1063, br. 1: GS 47, 52

kan. 1063, br. 2: GS 52

kan. 1063, br. 3: SC 19, 59, 77

kan. 1063, br. 4: LG 41; GS 52

b) Zapreke općenito

kan. 1078 § 1: CD 8b

kan. 1079 § 2: LG 29

kan. 1081: LG 29

c) Oblik sklapanja ženidbe

kan. 1108 § 1: LG 29

kan. 1108 § 2: SC 77

ka. 1111 § 1: LG 29

kan. 1126 § 2: LG 29

kan. 1119: SC 78

kan. 1120: SC 77, 78

d) Mješovite ženidbe

ka. 1127 § 1: OE 18

e) Tajno sklapanje ženidbe

f) Učinci ženidbe

kan. 1136: LG 11; GE 3, 6; GS 48

kan. 1141: GS 48

9. BLAGOSLOVINE

kan. 1166: SC 60

kan. 1167 § 1: SC 63, 79

kan. 1168: SC 79; LG 29

kan. 1169 § 2: SC 79

kan. 1169 § 3: LG 29

10. ČASOSLOV

kan. 1173: SC 83, 84

kan. 1174 § 2: SC 100

kan. 1175: SC 88, 89, 94

11. SPROVODNO SLAVLJE

kan. 1181: SC 32

12. ŠTOVANJE SVETACA, SVETIH LIKOVA I SVETIH MOĆI

kan. 1186: SC 103, 104, 111; LG 49-69

kan. 1188: SC 111, 125; LG 65, 66

kan. 1190 § 3: SC 126

13. ZAVJET

kan. 1192 § 1: SC 80; LG 44, 45

14. SVETA MJESTA

kan. 1210: SC 124-128

a) Crkve

kan. 1216: SC 123-128

kan. 1220 § 1: SC 122, 124; PO 5

kan. 1220 § 2: SC 126

b) Svetišta

ka. 1234 § 2: SC 124

15. BLAGDANI

kan. 1246 § 1: SC 102, 106-108

kan. 1247: SC 106

kan. 1248 § 2: SC 35, 4

16. POKORNIČKI DANI

kan. 1249: SC 5

kan. 1250: SC 110

kan. 1251: SC 110

kan. 1253: LG 26

**V. KNJIGA
VREMENITA CRKVENA DOBRA**

kan. 1254 § 1: LG 8; CD 28; DH 13, 14; GS 76

kan. 1254 § 2: AA 8; PO 17; GS 42

kan. 1255: PC 13

a) Stjecanje dobara

kan. 1261 § 2: CD 6, 17; PO 20; GS 88

kan. 1272: CD 28; PO 20, 21

b) Upravljanje dobrima

kan. 1274 § 1: LG 13, 23; CD 6, 21, 31; PC 13; AG 17, 38; PO 8, 20, 21

kan. 1277: AA 10; AG 41; PO 17

kan. 1282: PO 17

kan. 1286: AA 22; GS 67

**VI. KNJIGA
KAZNE NE MJERE U CRKVI**

kan. 1311: LG 8; GS 76

kan. 1311 § 2: LG 9

a) Kazneni zakon i kaznena zapovijed

kan. 1316: LG 27; CD 36, 37

kan. 1320: CD 35

b) Okajničke kazne

kan. 1337 § 1: CD 35

c) Kažnjiva djela protiv vjere i jedinstva Crkve

kan. 1365: UR 8

d) Kažnjiva djela protiv ljudskog života i slobode

kan. 1398: GS 27, 51

**VII. KNJIGA
POSTUPCI**

a) Sudac

kan. 1419 § 1: LG 27

b) Sud drugoga stupnja

kan. 1438: CD 40

c) Način postupanja u uklanjanju župnika

kan. 1741: CD 31

Zaključak

U ovom smo radu reljefno prikazali koliko je II. vatikanski sabor utjecao na oblikovanje Zakonika kanonskoga prava za latinsku Crkvu iz 1983. godine. Saborska slika Crkve je, koliko je bilo moguće, pravnim jezikom prikazana i objavljena ljudima našega vremena. Posebno se može naglasiti da su dokumenti II. vatikanskoga sabora utjecali najviše na oblikovanje Zakonika općenito, te knjiga i kanona posebno. To se najviše može tvrditi kada se usporedi nauk II. vatikanskoga sabora i kanone II. II. i IV. knjige Zakonika iz 1983. Tako je, prema našem sudu, II. III. i IV. knjiga Zakonika iz 1983. najveća novost u odnosu na Zakonik iz 1917. Naučiteljskoj službi Crkve posvećena je III. knjiga, a »Posvjetiteljskoj službi Crkve« IV. knjiga, što je i razumljivo. Prije je u Zakoniku iz 1917. sve bilo u istoj III. knjizi pod naslovom »De rebus« (stvari). Tako je sve bilo stavljeno pod »stvari«, osim I. II., IV. i V. knjige Zakonika iz 1917. godine. Ipak se može reći da se ni u Zakoniku iz 1983. nije uspjelo sve urediti prema triju službama u Crkvi. Što se, pak tiče V. knjige Zakonika iz 1983. naglasili bi da je najveća novost što je II. vatikanski sabor preuredio nadarbinski sustav te da je odredio da svaka pravna osoba ima ekonomsko vijeće. Najmanje je II. vatikanski sabor utjecao na oblikovanje I. VI. i VII. knjige Zakonika iz 1983. što je i razumljivo, jer se tu više radi o pravnoj tehnici koja nije bila prvenstveni objekt saborske nauke i saborskih odluka. Najveća je novost što se u VI. i VII. knjizi drastično smanjio broj kanona u odnosu na Zakonik iz 1917. godine. Kazne su, uglavnom, sada *ferendae sententiae*, a samo nekoliko je ostalo *latae sententiae*, i to su određene samo one najnužnije, da se što više zaštiti ono najbitnije u Crkvi.

Summary

*FORMATION OF THE CODE OF CANON LAW OF THE LATIN CHURCH
ACCORDING TO THE TEACHINGS AND RESOLUTIONS OF VATICAN COUNCIL II
(On the 20th anniversary of the promulgation of the 1983 Code and its coming into
force, and on the 40th anniversary of the foundation of the Papal commission for the
revision of the Code)*

*This work is our contribution for the 40th anniversary of the founding of the Papal commission for the revision of the Code of Canon Law (28th March 1963) and the 20th anniversary of the promulgation of the Code of Canon Law of the Latin Church (25th January 1983) which came into force on 27th November 1983. We have shown the scale to which the Second Vatican Council has influenced the formation of the individual canons, particularly the 1983 Code. That is why we have compared the canonical and conciliar documents that have had substantial influence on the renewed 1983 Code of Canon Law. We have presented the norms, recommendations and teachings of Vatican II which have influenced the formation of the 1983 Code, taking into consideration the Papal commission for the interpretation of the canonical texts (*Pontificium consilium de legum textibus interpretandis*). Our intention is to point out in detail the degree to which Vatican II influenced the formation of the 1983 Code. The 1983 code is a synthesis of a conciliar image of the Church expressed by canon lawmakers in legal language. Vatican II contributed mostly to books II, III and IV of the 1983 Code. Book II deals with the »People of God«, book III entails the »Teaching Office of the Church«, while book IV speaks of the »Sanctifying Office of the Church«. Book III of the the 1917 Code titled »De rebus« (things) was a legal regulation from today's canons in books III, IV, and V. The canons of the 1983 Code are not an improvement in the thematic division of the three offices of the Church. The greatest innovation in today's book V is the acceptance of the instruction that relinquishes the prebendaryship. Understandably, Vatican II had a minimal presence in the development of books I, VI, and VII, since these books deal more with the legal technicalities, and therefore were not the primary objective of conciliar doctrine and instruction. However, the innovativeness in books VI and VII is in the dramatic reduction of the number of canons in comparison with the 1917 Code. Penalties are generally *ferendae sententiae*, while only a few remain *latae sententiae*, and they are only those necessary for the protection of what is most important in the Church. Processes have been simplified.*

Key words: Code of Canon Law, Vatican Council II, influence, formation, comparison.